

Hallintovaliokunta
AI FI 28/2026
27.04.2026

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi ulkomaalaislain ja rikoslain 17 luvun 7 b §:n muuttamisesta (maasta poistaminen), HE 51/2026 vp.

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa. Lyhyen lausuntoajan takia Amnesty keskittyy lausunnossaan vain tiettyihin hallituksen esityksen ehdotuksiin ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Tiivistelmä

Hallituksen esityksessä pyritään muun muassa nopeuttamaan karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuutta, laajentamaan oleskeluluvan epäämisperusteita ja mahdollistamaan tilanteita, joissa maastapoistaminen voisi tapahtua aiemman maastapoistamispäätöksen perusteella.

Amnesty vastustaa esityksessä ehdotettuja muutoksia. Karkottamismenettelyn huomattava nopeuttaminen heikentää perus- ja ihmisoikeuksia, kuten perhe-elämän suojaa ja oikeusturvaa. Karkottamisessa on kyse maassa jo oleskeluluvalla asuneiden ihmisten maastapoistamisesta. Kyse on siis usein jo pidempään Suomessa asuneista ihmisistä, joille on syntynyt siteitä Suomeen ja joilla

saattaa olla perhettä Suomessa. Karkottaminen voi silloin johtaa jopa perheyhteyden katkeamiseen ja perhe-elämän suojan loukkaukseen.

Erityistä huomiota Amnesty kiinnittää siihen, että lukuisia ulkomaalaislain muutoksia ei ole arvioitu kokonaisuutena, mikä johtanee kohtuuttomiin ja jopa perus- ja ihmisoikeuksia loukkaaviin vaikutuksiin yksilöille, kun päätöksenteko perustuu puutteelliseen tietoon muutosten vaikutuksista. Lisäksi Amnesty katsoo perusteettomaksi oleskeluluvan epäämisperusteiden laajentamisen toistamiseen.

Karkottamisten täytäntöönpano ja oikeusturva

Hallitus esittää, että karkottamispäätökset voitaisiin panna täytäntöön 30 päivän kuluttua tiedoksisaannista, eli valitusajan päättymisen jälkeen, eikä valitus automaattisesti lykkäisi karkottamispäätöksen täytäntöönpanoa. Myös maastapoistamispäätökseen liittyvän valitusmenettelyn aikana tehty uusi oleskelulupahakemus johtaisi lähtökohtaisesti hakemuksen hylkäämiseen.

Esityksessä todetaan, että karkottamistilanteet ovat hyvin moninaisia ja joissain tapauksessa karkotettavan henkilökohtaisen tilanteen vuoksi hänelle haastavia. Amnesty jakaa tämän näkemyksen ja painottaa, että tilanteet voivat olla henkilölle erityisen haastavia ja tarkoittaa muun muassa perhe- ja lähisiteiden katkeamista karkotuksen toteutuessa. Kansainvälistä suojelua saaneiden kohdalla karkottamistilanteissa on erityinen riski sille, että maastapoistaminen loukkaa ehdotonta palautuskieltoa eli aiheuttaa karkotettavalle vaaran joutua vakavien ihmisoikeusloukkausten kohteeksi paluumaassa, johon nähden hän on aiemmin saanut suojelua.

Esityksen tavoitteista selviää, että hallitus katsoo hallinto-oikeuksien pitkien käsittelyaikojen ajavan joitakin muutoksenhakupäätöstä odottavia henkilöitä eräänlaiseen "välitilaan". Huoli välitilasta ja sen vahingollisuudesta ihmisen ja hänen lähipiirinsä hyvinvoinnille on olennainen.¹ Ratkaisuksi asiaan esityksessä ehdotetaan nopeampia karkotuksen täytäntöönpanoja, mikä voi olla joillekin ihmisille, esimerkiksi lapsiperheille, heidän henkilökohtaisten tilanteidensa vuoksi erittäin vahingollista, kuten välitilassa eläminenkin. Nämä esityksessä nimetyt tavoitteet ja niihin vastaamisen vaikutukset ovat siis osittain ristiriitaisia.

Esityksessä selostetaan, että laki koskee kaikkia kolmannen maan kansalaisia yhdenvertaisesti. Samassa yhteydessä perustellaan sitä, että muutoksenhaulla ei pitäisi olla maastapoistamista lykkäävää vaikutusta. Kappaleesta syntyy outo mielikuva siitä, että oikeusturvakeinoon turvautuminen nähtäisiin jotenkin muita eriarvoistavana. Se, että ihminen käyttää oikeusturvakeinoa ja odottaa hankalassa tilanteessa muutoksenhakuun päätöstä, ei tarkoita, että laki koskisi ihmisiä eri tavalla.

Esityksessä viitataan tilanteisiin, joissa hallinto-oikeus päätyisi Maahanmuuttoviraston kanssa erilaiseen tulokseen karkottamisen osalta. Tämä saattaisi lakimuutoksen myötä johtaa siihen, että valittaja olisi jo ehditty karkottaa ennen kuin tuomioistuimien päättyisi ratkaisuun Maahanmuuttoviraston päätöksen virheellisyydestä. Virheellisillä päätöksillä voi olla vakavia vaikutuksia yksilöön

karkotustilanteessa. Vakavat vaikutukset ja edellä kuvatun kaltaiset kohtuuttomat tilanteet jäävät esityksen taustoituksessa ja vaikutusarvioinnissa kuitenkin taka-alalle. Taustoituksessa todetaan, että virheelliseen päätökseen perustuvia karkotuksia ”on ollut viime vuosina harvakseltaan”. Epäselväksi jää, miksei esitykseen ole kirjattu näin vakavan vaikutuksen osalta tarkkaa tilastoa, kun sitä selvästi on valmisteluvaiheessa kuitenkin ollut.

Vaikutusten arviointi

Hallituksen esityksessä todetaan ulkomaalaislain toistuviin muutoksiin liittyen, että ”[m]uutosten yhteisvaikutuksia ja niiden mahdollisia vaikutusketjuja on vaikea tunnistaa”. Tämä kohtuuton tilanne sanoitetaan jälleen, kuten useissa muissakin ulkomaalaislain muutosesityksissä Orpon hallituskaudella, mutta siihen ei pyritä vastaamaan konkreettisilla suojakeinoilla tai ylipäänsä arvioimalla vaikutuksia. Vaikutusten arvioinnissa nimenomaan tulee etukäteen pyrkiä arvioimaan muutoksista johtuvia tulevia vaikutuksia, eikä vaikutusten arviointia voida jättää tekemättä toteamalla sen olevan vaikeaa. Muutoin lakimuutoksia tehdään, ilman tietoa, miten ne mahdollisesti tulevat toimimaan tai millaisia vakavia ja kohtuuttomiakin vaikutuksia lukuisilla erillisillä muutoksilla on perus- ja ihmisoikeuksiin.

Toistuvien lakimuutosten sijaan muutoksia tulisi tehdä koordinoitusti, lainvalmistelun ohjeiden mukaisin vaikutusarvioin ja lakien yhteisvaikutuksia selvittäen, jotta kaikkien ihmisoikeudet toteutuvat Suomessa, kuten perustuslakivaliokuntakin on todennut.²

Esityksessä arvioidaan, että hallinto-oikeuksien työmäärä kasvaisi merkittävästi muutosten myötä. Esityksen mukaan hallinto-oikeudet ovat huomauttaneet, että niiden tarvitsemat resurssit on tämän osalta alimitoitettu. Lisäksi esityksessä arvioidaan oikeusavun tarpeen kasvavan. Amnesty painottaa, että hallinto-oikeuksille ja oikeusaputoimistoille tulee varata riittävät resurssit, jotta karkotuspäätöksen saaneet voivat tosiasiallisesti turvautua uskottavasti oikeussuojakeinoihin.

Lisäksi esityksessä sanoitetaan lakiesityksen keskeisiä vaikutuksia yksilöille, mukaan lukien lapsille. Kielteisiin vaikutuksiin vastaaminen jää ohueksi erityisesti lapsen oikeuksien osalta.

Niin sanotun moitittavan käyttäytymisen laajentaminen

Orpon hallituskauden lakimuutosten myötä ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään siitä, että oleskelulupaa Suomesta haettuna ei myönnetä, jos ulkomaalainen ei oleskelulupahakemusta jättäessään oleskellut maassa laillisesti. Ulkomaalaislain 40 §:ään tehdyllä muutoksella taas luotiin epäselvät kategoriat ”laillinen oleskelu” ja ”oikeus oleskella”. Esityksessä todetaan, että kansainvälistä suojelua hakeneilla ja oleskeluluvalla maassa oleskelleilla ulkomaalaisilla on lähtökohtaisesti oikeus jäädä maahan eli ”oikeus oleskella” valitusprosessin ajan. Oleskelua ei kuitenkaan katsottaisi niin sanotusti ”lailliseksi oleskeluksi” lain edellyttämällä tavalla.

Ulkomaalaislain 36 b §:n 1 momentin 1 kohta soveltuksi siis tilanteeseen, jossa on tehty päätös maasta poistamisesta ja se olisi täytäntöönpanokelpoinen.

Valitusprosessissa on kyse oikeusturvakeinon käyttämisestä. Jo aiemmin tehty keinotekoinen muutos oleskelun oikeuttamisesta, mutta ei sen laillisuudesta, valitusprosessin ajan, tekee tämän olennaisen oikeusturvakeinon käyttämisestä epävarmaa. Nyt käsillä olevassa esityksessä hallitus haluaa vielä muuttaa 36 b §:ää siten, että valitusprosessin aikana maassa oleskelu olisi niin sanottua moitittavaa käyttäytymistä. Oleskelulupa voitaisiin siten tällä perusteella evätä, vaikka muut oleskeluluvan myöntämisen edellytykset täyttyisivätkin. Se, että oikeusturvakeinon perustellusta käyttämisestä johtuva maassa oleskelu nimetään moitittavaksi ja sitä ei pidettäisi laillisena oleskeluna, on täysin perusteetonta ja kohtuutonta.

Oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin, joihin kuuluu valittaminen tuomioistuimeen, on mainittu muun muassa Suomen perustuslaissa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Oikeussuojakeinojen tehokkuus edellyttää oikeusturvan sisällöllistä toteutumista ja vaikuttavuutta. Mikäli oikeussuojakeinon käyttäminen luo jo itsessään moitittavan laintilan, oikeussuojakeino ei ole aidosti tehokas ja käytettävissä perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten tarkoittamalla tavalla.

Amnesty katsoo, että mainitut jo aiemmin tehdyt muutokset ovat luoneet epäselvän laintilan ja nyt ehdotetut muutokset tekevät lainsäädännöstä vieläkin epäselvempää. Ehdotettua muutosta ei tule tehdä, vaan muuttaa lain 40 §:ää ja poistaa erottelut laillisen oleskelun ja oikeuden oleskella välillä ja katsoa henkilön oleskelevan maassa laillisesti valitusprosessin ajan, kun maastapoistamispäätös ei ole täytäntöönpantavissa.

Amnesty huomauttaa lisäksi, että kyseinen epäselvä laintila johtaa myös muihin, mahdollisesti odottamattomiinkin kohtuuttomiin tilanteisiin esimerkiksi sovellettaessa asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä. Näistä annettakoon esimerkkeinä asumistuen tai opintotuen lakkautus, mikäli katsotaan, ettei henkilöllä ole enää laillista oleskeluoikeutta Suomessa.

Aiempi maastapoistamispäätös

Esityksessä ehdotetaan, että jos henkilö, joka on jo aiemmin saanut maastapoistamispäätöksen, hakee uutta oleskelulupaa, uutta maastapoistamispäätöstä ei tarvitsisi tehdä. Sen sijaan tehtäisiin pelkkä uusi oleskelulupapäätös ja sen ollessa hylkäävä, voitaisiin henkilö poistaa maasta aiemman maastapoistamispäätöksen perusteella. Maastapoistamispäätökseen sisältyvä kokonaisharkinta voitaisiin korvata tällöin oleskelulupapäätökseen kuuluvalla kohtuullisuusharkinnalla.

Amnesty toteaa, että edellä mainittu kokonaisharkinta on huomattavasti kattavampi kuin oleskelulupapäätöksen yhteydessä tehtävä kohtuullisuusharkinta. Ulkomaalaislain 36 e §:n kohtuullisuusharkintaan sisältyy harkinta siitä, ettei oleskeluluvan epääminen olisi kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta. Karkottamiseen liittyvässä ulkomaalaislain 146 §:n kokonaisharkinnassa tulee sen sijaan ottaa huomioon asiaan vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan ja erityisesti lapsen etu ja perhe-elämän suoja, minkä lisäksi

ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan.

Ehdotus tarkoittaisi, että kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden oikeussuojakeinoja heikennettäisiin entisestään. Lisäksi ehdotus tarkoittaisi, että maastapoistaminen saattaisi perustua vanhentuneeseen kokonaisharkintaan, joka ei kuvasta päätöksen kohteena olevan henkilön ajantasaista tilannetta. Kyseeseen saattaisi tällöin tulla tilanne, jossa loukattaisiin perus- ja ihmisoikeuksia, kuten lapsen oikeuksia tai oikeutta perhe-elämään.

Palautuskielto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan poistettavaksi palautuskieltotilanteita koskevasta 147 §:stä maininta pääsyn epäämisestä. Tätä perustellaan sillä, että Schengen-ajasäännöstössä, jossa on myös pääsyn epäämistä koskeva sääntely, säädetään palautuskiellosta.

Ehdoton palautuskielto velvoittaa Suomea kaikissa tilanteissa, joissa henkilöä poistetaan Suomen alueelta. Tämän lisäksi se velvoittaa myös tilanteissa, joissa henkilöä ei edes päästetä Suomen alueelle, eli pääsyn epäämistä koskevissa tilanteissa. Selkeyden ja kiellon ehdottoman sitovuuden vuoksi ulkomaalaislaissa on säilytettävä maininta palautuskiellosta kaikissa tilanteissa. Mikäli pääsyn epääminen poistettaisiin palautuskieltoa koskevasta pykälästä, se tekisi laintilan epäselväksi lain soveltajalle, kun muut tilanteet kuitenkin yhä mainitaan. Se, että tämä tulee ilmi Schengen-ajasäännöstöstä ei ole riittävän selkeää lainsoveltamisen kannalta.

Hallituksen esityksen mukaiset ehdotukset, joissa perus- ja ihmisoikeuksia häivytetään lainsäädännöstä, ovat huolestuttavia varsinkin, kun otetaan huomioon palautuskiellon periaatetta loukkaava saman hallituksen toimesta hyväksytty kansainvälisen oikeuden vastainen niin sanottu rajaturvallisuuslaki.

Lopuksi

Amnesty katsoo, että karkotusten mahdollisia vakavia seurauksia yksilöille ei oteta esityksessä vakavasti. Ehdotettu lainsäädäntö, jossa oleskelua ei pidetä laillisena ja oleskelulupa sillä perusteella evätään, kun ulkomaalainen turvautuu oikeusturvakeinona valittamiseen, on perusteeton ja kohtuuton. Oikeusturvan jatkuva rapauttaminen maahanmuuttaneiden kohdalla on syrjivää eikä ole yhteensopivaa oikeusvaltioperiaatteen ja Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Hallituksen esityksen muutosehdotusten perus- ja ihmisoikeusvaikutusten sekä ylipäätään vaikutusten arviointi on vaillinaista ja siten myös päätöksenteko tapahtuu puutteellisten tietojen perusteella.

Amnesty vastustaa lakiesitystä erityisesti tässä lausunnossa mainittujen kohtien osalta. Maastapoistamisen tehostaminen pitäisi tarvittaessa kohdistaa tarkkarajaisemmin todellisiin uhkatilanteisiin eikä kaikkiin maahanmuuttaneisiin.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antaa: Kaisa Korhonen, oikeudellinen asiantuntija, kaisa.korhonen@amnesty.fi

Viitteet

¹ Katso välitilan vaikutuksista esimerkiksi tutkimus [O'Reilly, Z. \(2018\). 'Living Liminality': everyday experiences of asylum seekers in the 'Direct Provision' system in Ireland. Gender, Place & Culture, 25\(6\), 821–842.](#)

² Perustuslakivaliokunnan kannanottoja saman lainsäädäntökokonaisuuden samanaikaisista uudistuksista ja niiden kokonaisvaikutusten arvioinnista: PeVL 60/2014 vp, s. 3/II, PeVL 19/2016 vp, s. 3, PeVM 3/2016 vp, s. 3, PeVL 11/2023 vp, s. 5, PeVL 14/2023 vp, s. 5, PeVL 15/2023 vp, s. 6–7 ja PeVL 16/2023 vp, s. 6.